

Per què són necessàries les polítiques d'igualtat de gènere adreçades als homes?

Paco Abril. Homes Igualitaris - AHIGE¹ Catalunya

De la masculinitat tradicional a la masculinitat emocional, igualitària, sostenible i no violenta

A la majoria de països la perspectiva masculina en el debat de la igualtat de gènere continua generant algunes resistències. Els homes són percebuts com el sexe fort i dominant mentre que les dones són vistes com a discriminades i necessitades de mesures i accions positives. Aquesta visió mostra, en certa mesura, el fracàs per comprendre els homes com a gènere, alhora que associen la masculinitat al concepte de poder sense tenir en compte els diferents tipus d'homes, les diferents formes de vida i d'interessos.

No obstant això, des que s'han posat en evidència les dificultats de la identitat masculina (Kimmel, 1987), es defineix l'home com el sexe dèbil, víctima de nombroses fragilitats, tant psíquiques com físiques (Segal, 1990). Les estadístiques socials i de salut indiquen un alt preu per als homes en les societats occidentals. Els homes estan sobrerrepresentats entre els addictes a les drogues i en la població empresonada. L'esperança de vida dels homes és menor comparada amb la de les dones. Els nois tenen més problemes de comportament a l'escola que les noies i una proporció considerable d'aquests necessiten més mesures compensatòries. El fracàs escolar és considerablement més alt entre els nois que entre les noies.

Els estudis de gènere indiquen que el gènere és una construcció social i cultural. Així, la identitat femenina és

producte d'aquesta construcció basada en la divisió sexual del treball i en el sistema patriarcal que sustenta la desigualtat entre els gèneres. La masculinitat també respon a aquest procés de construcció social i cultural. Per això, a finals dels anys setanta del segle xx es van començar els estudis sobre masculinitat, precedits de vint anys de contribucions acadèmiques feministes als estudis de gènere.

Dintre dels estudis de masculinitat hi ha diferents perspectives i enfocaments (Clatterbaugh, 1997). Els corrents principals són la postura profeminista, que utilitza el bagatge teòric feminista per comprendre la masculinitat. Entre els autors principals d'aquest corrent trobem Michael Flood, Jeff Hearn, Michael Kimmel, R.W. Connell, Vic Seidler, Michael Messner, John Stoltenberg i Josep Vicent Marquès. La visió sobre els drets masculins assumeix la defensa dels homes enfront dels costos psíquics i socials de la masculinitat; entre aquests trobem Warren Farrell i Herb Goldberg. En aquest enfocament també se situarien el corrent masculinista i els moviments en defensa de la custòdia compartida i els drets dels pares. La perspectiva espiritual, que utilitza recursos de la psicologia i es preocupa pel desenvolupament intern dels homes; dins d'aquesta perspectiva tindriem les tradicions junguianes i la Gestalt; un dels autors més reconeguts en aquest corrent és Rober Bly. La perspectiva socialista, centrada en la relació entre la masculinitat i l'estructura de classes

en el sistema capitalista patriarcal; representants d'aquest corrent són autors com R. W. Connell, David Morgan i l'investigador noruec Oystein Holter. La postura conservadora, que assenyala que la masculinitat és un atribut natural, essencial als homes i fonamental per a la supervivència humana. I, finalment, el corrent que se centra en les minories sexuals, ètniques, religioses i la seva relació amb la masculinitat; aquí trobaríem R. W. Connell, Robert Brannon i Ken Plummer.

Als anys noranta del segle xx, igual que ha passat amb el gènere femení, el focus ha passat de la consideració dels subjectes masculins com a singular: "l'home", a una visió pluralista: "els homes". En aquest context Connell (1995) desenvolupa el concepte de masculinitat hegemònica o tradicional, que correspon, en la dinàmica cultural i social, al grup que exigeix i sosté una posició de lideratge en la vida social. Entorn d'aquest grup Connell construeix tres categories que estan relacionades i interactuen amb la masculinitat hegemònica o tradicional. La masculinitat subordinada, que suposa un tipus de relació entre subjectes en situació de dominació i subordinació; l'exemple més clar n'és la dominació dels homes heterossexuals sobre els homes homossexuals: l'exclusió política i cultural, la violència i discriminació envers els homes gais exercida pels homes heterossexuals i l'estructura heterocentris-

1. Asociación de Hombres por la Igualdad de Género.

ta. La masculinitat còmplice, pròpia d'homes que no encaixen en el model de masculinitat hegemònica però que tenen avantatges d'aquest model. Finalment, la masculinitat marginada, que fa referència a l'estructura de classe i l'ètnicitat; és a dir, en estar representada la masculinitat hegemònica per homes blancs, de classes socials mitjanes i altes, amb poder i privilegis, els homes de classes socials baixes i no blancs estarien marginats respecte als primers.

Aquestes categories elaborades per Connell situen l'anàlisi de la masculinitat en una dimensió dinàmica, històrica, relacional i heterogènia. És a dir, més que una categoria fixa, la masculinitat pot canviar al llarg del cicle vital, a través de les relacions de gènere que s'estableixen i segons els contextos històrics i socials. Així, la masculinitat deixa de ser una entitat monolítica per a conceptualitzar-se com a heterogènia i plural i que ha d'examinar-se en interacció amb les relacions socials i el cicle vital. Això obre la porta a tenir en compte, en l'anàlisi de la masculinitat, la diversitat i les diferents situacions en la vida dels homes. Es comença a parlar de masculinitats i no de masculinitat.

Com senyala Badinter (1993), les masculinitats són al mateix temps relatives i reactives. Així, quan canvia la feminitat, quan les dones volen redefinir la seva identitat, la masculinitat es desestabilitza. És a dir, un canvi en els rols de les dones, més participació en l'espai públic i més empoderament femení ha de suposar un canvi en les

masculinitats. Per això darrerament es parla de la crisi de la masculinitat o de la deriva de la masculinitat hegemònica o tradicional cap a altres models més igualitaris i sostenibles (anomenats "noves masculinitats") en què els homes exploren o desenvolupen la seva part emocional i s'impliquen en l'esfera reproductiva, especialment en la paternitat activa i responsable. Però no tots els homes responen de la mateixa manera, n'hi ha que davant dels canvis socials i culturals s'aferren a les posicions de poder i utilitzen la violència i la subordinació de les dones i la dels altres homes no hegemònics per reivindicar i mantenir el seu estatus de privilegi (Lorente, 2008).

Davant d'això i per propiciar aquest viratge de la masculinitat tradicional a un tipus de masculinitat més emocional, igualitària, sostenible i saludable, a principis del segle XXI, es comencen a desenvolupar, tímidament, en alguns països, polítiques d'igualtat de gènere que inclouen o s'adrecen als homes. En els apartats següents ens centrarem en aquest tema.

Les polítiques públiques de gènere i els homes

L'estratègia del *mainstreaming* de gènere pretén elevar la igualtat de gènere al principi d'interès general i convertir-la en política central de l'acció pública. Aquesta estratègia ha guiat en els darrers anys, amb més o menys èxit, l'agenda política de molts països europeus. Les polítiques de gènere han

significat una millora històrica en l'eliminació de les barreres que sustenten la desigualtat i, especialment, en la millora de la situació de les dones. Tot i això, encara queda molt per fer perquè l'estratègia del *mainstreaming* de gènere s'instal·li en les polítiques públiques, en la reducció de la desigualtat per raons de gènere i en l'empoderament de les dones.

A excepció d'Escandinàvia, tot i que la definició de *mainstreaming* de gènere inclou explícitament els homes, en la majoria de països no han estat un objectiu en termes d'igualtat de gènere (Scambor i Scambor, 2008). Des del nostre punt de vista, però, si volem aconseguir que el *mainstreaming* de gènere introdueixi la igualtat de gènere com a principi d'interès general en les polítiques públiques, això implica la necessitat que els homes també assumeixin activament aquests principis, fet que fa necessari que es desenvolupi una perspectiva de gènere masculina per a la igualtat.

El debat sobre els homes i la igualtat de gènere apareix en els fòrums internacionals a mitjan anys noranta del segle XX. En la Declaració de Beijing i en la Plataforma de Beijing per a l'Acció en la Política General (Nacions Unides, 1995) s'apuntava la necessitat d'animar els homes per tal que participessin en totes les accions envers la igualtat de gènere. La plataforma indicava com a temes a tractar: la responsabilitat dels homes amb la família; el domini dels homes en l'estructura sociopolítica; la

violència contra les dones sustentada per les relacions de poder i la desigualtat entre homes i dones; i la salut i la responsabilitat en el comportament sexual i reproductiu.

Aquestes recomanacions situen la inclusió dels homes en la igualtat de gènere des de la perspectiva que això afavorirà i millorarà la situació de les dones, sense tenir en compte els beneficis que tot plegat pot comportar per als mateixos homes.

Sense oblidar el benefici que té, per a les dones, la inclusió dels homes en la igualtat de gènere, hi ha un canvi de perspectiva en el document de la 48a sessió de la Comissió de la Situació de les Dones de les Nacions Unides, de març de 2004. Els governs participants van acordar una sèrie de conclusions sobre el paper dels homes i els nois en la consecució de la igualtat de gènere. Es va demanar a polítics, governs, organitzacions de les Nacions Unides i societat civil la promoció d'accions en tots els nivells i àrees, com l'educació, els serveis de salut, la formació, els mitjans de comunicació i les empreses per incrementar la contribució dels homes i els nois a la igualtat de gènere.

Entre les conclusions i recomanacions senyalades en el document destaquem:

- Fomentar en els homes i nois el desenvolupament de la igualtat de gènere, especialment en aquells homes amb poder de decisió (polítics, legisladors, responsables de programes i recursos públics i privats).

- Promoure l'ètica de la cura entre els pares, les mares i els custodis legals per al benestar dels nens i nenes i la promoció de la igualtat de gènere. Impulsar programes educatius i de formació adreçats a la promoció de la cura i la coresponsabilitat domèstica. En aquest sentit, la inclusió dels homes en aquests programes educatius és un factor clau.

- Dissenyar polítiques i programes d'igualtat de gènere i *mainstreaming* de gènere adreçats especialment a homes i nois.

- Promoure programes educatius que revisin els estereotips de gènere, a l'escola, en el currículum, els llibres de text i entre el professorat, adreçats a potenciar un canvi sociocultural i una participació equitativa de les dones i els homes en la societat.

- Realitzar campanyes informatives i de sensibilització adreçades als homes i joves per promoure la igualtat de gènere.

- Prendre mesures efectives per combatre el sexisme i la pornografia i la violència contra les dones als mitjans de comunicació tradicionals i als nous mitjans de comunicació i informació.

- Adoptar i implementar legislació o polítiques que promoguin la conciliació de la vida laboral i familiar entre els homes i les dones i l'equiparació salarial de dones i homes. Reduir la segregació ocupacional, estendre el permís parental i promoure la flexibilitat horària i el teletreball.

- Promoure en els homes la cura de persones grans, dependents o malaltes.

- Dissenyar i implementar programes adreçats a homes i joves que tinguin per objecte l'eliminació de totes les formes de violència i l'actitud responsable i segura en la sexualitat i el comportament reproductiu.

- Realitzar recerca sobre homes i joves en relació amb la igualtat de gènere i identificar-ne bones pràctiques.

- Promoure la participació dels homes en organismes que tinguin per objectiu la millora de la situació de les dones.

La comissió proclama que totes les persones es beneficien de la igualtat, reconeix explícitament la capacitat de canvi dels homes i recomana iniciatives per eliminar estereotips de gènere i promoure la igualtat. Un aspecte importat és el fet de subratllar que la utilització de recursos destinats als homes no s'ha de fer en detriment dels recursos destinats a les dones i que les polítiques de gènere s'han de centrar en les relacions entre dones i homes, en comptes dels homes i les dones per separat.

L'any 2005 el paper dels homes en la promoció de la igualtat de gènere, centrat en la conciliació de la vida laboral i familiar, va ser una de les àrees estratègiques prioritàries del finançament dels programes d'igualtat de gènere de la Unió Europea. Alhora, l'informe sobre igualtat de gènere de la Comissió Europea del 2005 marca un dels canvis principals en les polítiques públiques de gènere. A l'informe es reconeix que els esforços per promoure la igualtat

de gènere han estat principalment centrats en les dones. Es conclou que els canvis en les dones també afecten els homes. Així, la igualtat de gènere té a veure amb les relacions entre dones i homes basades en la igualtat de drets, igualtat de responsabilitats i igualtat d'oportunitats en totes les esferes de la vida. L'informe conté un capítol que s'adreça als homes per a la consecució de la igualtat de gènere, en què s'explicita que la promoció de la igualtat entre dones i homes implica canvis tant entre els homes com entre les dones. Es destaca que és essencial, tant per als homes com per a les dones, participar en la creació de noves estratègies per aconseguir la igualtat de gènere.

Durant la segona part del 2006 la presidència finlandesa de la Unió Europea dona un impuls a la inclusió dels homes en les polítiques d'igualtat de gènere. Una de les prioritats nacionals del govern finès pel que fa a la igualtat de gènere va ser avaluar els temes de la igualtat de gènere des de la perspectiva dels homes. Com a part del programa de la presidència, Finlàndia va organitzar una conferència d'experts titulada "Men and gender equality. Towards progressive policies" (Els homes i la igualtat de gènere. Cap a polítiques progressives). Sota la mateixa presidència i arran de les conclusions de la conferència, el Consell de la Unió Europea en la seva sessió 2767, de desembre de 2006, va aprovar el document "Els homes i la igualtat de gènere". En aquest document es reconeix que per millorar

la situació de les dones i fomentar la igualtat de gènere s'ha de tenir en compte la implicació dels homes en la igualtat de gènere i l'impacte positiu que té sobre els homes i sobre el benestar de la societat en conjunt. També, com ja havia fet abans la recomanació de les Nacions Unides, senyala que les iniciatives relacionades amb la igualtat de gènere per als homes i nois no han d'anar en detriment de les iniciatives d'igualtat d'oportunitats i els recursos per a les dones i les nenes. El document invita els estats membres a tenir en compte tots dos gèneres a l'hora d'emprendre mesures i projectes destinats a fomentar la igualtat de gènere, emfatitzant la importància d'augmentar la participació activa dels homes en les polítiques destinades a la consecució de la igualtat de gènere en cada àmbit nacional i en l'àmbit de la Unió Europea.

Dues perspectives per a la inclusió dels homes en les polítiques d'igualtat de gènere

El document publicat pel Ministeri d'Assumptes Socials i Salut de Finlàndia "Men and Gender Equality. Policy in Finland" (Els homes i la igualtat de gènere. Polítiques a Finlàndia) (Ministry of Social Affairs and Health, 2007) apunta dues perspectives per a la inclusió dels homes en les polítiques d'igualtat de gènere. Aquestes perspectives obren el debat sobre què cal fer en primer lloc i què va després en la inclusió dels homes en les polítiques de gènere. Aquest debat no exempt de

tensió ha marcat la prioritització de les polítiques en els governs, les associacions i els grups d'homes: la igualtat de gènere necessita els homes i els homes necessiten la igualtat de gènere.

La primera d'aquestes perspectives destaca que el més important és concentrar-se en accions que recolzin el rol dels homes a l'hora de millorar la situació de les dones. Aquestes accions inclouen, per exemple, la reducció de la clientela de les prostitutes, majoritàriament masculina. Un altre exemple és que una distribució equitativa del treball domèstic i de cura requereix que els homes tinguin més responsabilitat en l'esfera reproductiva.

L'altra perspectiva posa l'accent en el fet que els homes necessiten la igualtat de gènere perquè se'n beneficien, alhora que implica que cal concentrar-se en accions que redueixin els problemes que afecten específicament els homes. Aquesta perspectiva parteix del fet que en alguns temes d'igualtat de gènere els homes estan en desavantatge respecte a les dones. Per exemple, en certes ocupacions com ara l'educació, especialment la infantil; en la salut, per les conductes de risc i un menor accés als serveis de salut; en certes àrees de la vida familiar, com ara el divorci i la custòdia compartida. Una de les primeres tasques d'aquestes accions és oferir una sèrie de serveis que ajudin els homes en diferents situacions de crisi.

S'ha de dir, però, que les dues estratègies poden ser complementàries. Un projecte que tingui com a objectiu

principal millorar la situació dels homes pot tenir, també, un impacte positiu en la situació de les dones. Alhora, un projecte que pretengui reforçar la participació dels homes en la millora de la situació de les dones pot, també, millorar la qualitat de vida dels homes. La recomanació en el disseny de polítiques i programes adreçats a homes és que s'avalui quin impacte tenen en les dones i la seva situació.

Exemples concrets de polítiques i programes de gènere d'inclusió dels homes

La inclusió dels homes en les polítiques de gènere és un fet incipient en moltes parts del món. Els països pioners en aquest tipus de polítiques han estat aquells on la igualtat i l'equitat de gènere s'ha introduït abans en l'agenda política. En aquest sentit destaquen els països nòrdics. Altres països n'han seguit l'exemple i han engegat programes i polítiques de gènere adreçades als homes.

En aquest apartat analitzarem diferents tipus de polítiques i programes de gènere que inclouen els homes, en alguns països del nord i del centre d'Europa, a Espanya i a Catalunya.

La inclusió dels homes en les polítiques de gènere en els països nòrdics

Els països nòrdics són els que més han avançat en la igualtat de gènere, tant pel que fa a la legislació i les polítiques com en la igualtat real. Per exemple,

a Suècia, aquest tema apareix des de fa deu anys en les polítiques nacionals d'igualtat de gènere. Tot i això, encara no s'ha aconseguit eliminar els estereotips de gènere i la desigualtat estructural entre homes i dones. Pel que fa a la inclusió dels homes en les polítiques de gènere, també han estat països pioners en aquest tema, especialment en el que fa referència a temes de coresponsabilitat i paternitat responsable. La legislació de la majoria d'aquests països ja reconeixia el permís de paternitat propi i intransferible als pares, des de mitjan anys noranta. Islàndia té, des del 2001, un dels permisos de paternitat més avançats del món: atorga tres mesos de permís, intransferible als pares, tres mesos a les mares i tres mesos que la parella pot decidir si els agafa l'un o l'altre.

En la majoria de països nòrdics el tema dels homes i la igualtat de gènere fa referència a la promoció de la paternitat activa i la responsabilitat dels homes en la cura dels fills i/o filles. La violència contra les dones i la lluita contra la prostitució és un altre dels temes que apareix amb freqüència. Altres aspectes tractats són: els problemes dels nois en l'educació i l'exclusió, la formació i la vida laboral, els estereotips de gènere als mitjans de comunicació, la subrepresentació dels homes en les professions de l'educació i els problemes de salut o la propensió a actituds de risc entre homes i joves.

A Noruega, per exemple, un dels temes que destaca és la lluita contra els

estereotips de gènere i la segregació laboral dels homes en ocupacions típicament femenines. En aquest sentit s'han engegat programes que tenen com a objectiu, per exemple, passar del 7% de representació del professorat masculí en l'educació infantil (l'any 2002) al 20% els propers anys.

Un altre exemple a Noruega és el recolzament governamental, a través del Ministeri dels Infants i d'Igualtat, a un centre nacional de recursos per a homes, REFORM (vegeu: www.reform.no). Aquesta institució, que opera a tot el país, va ser creada l'any 2002 amb l'objectiu de treballar per la igualtat de gènere a través de la millora de la situació dels homes i la mobilització de recursos per a homes per al desenvolupament en àrees no tradicionalment associades amb els rols de gènere masculins. Aquest centre té com a objectius aportar coneixements sobre la vida dels homes i l'aplicació d'aquests coneixements a la pràctica, alhora que vol estimular la reflexió sobre els rols, els estereotips i les responsabilitats dels homes i ajudar els homes en les fases o situacions de la vida en què experimenten dificultats. Aquests objectius s'aconsegueixen mitjançant la recerca, la implementació de programes, les accions i campanyes i l'assessorament i la consultoria.

Així i tot, com indica Ketola (2007), en la majoria de països d'aquesta zona la igualtat de gènere encara està centrada en el punt de vista de les dones. En els darrers anys, però, s'ha comen-

çat a donar importància al significat dels homes en la promoció de la igualtat de gènere.

La inclusió dels homes en les polítiques d'igualtat de gènere al centre d'Europa

Alemanya i Àustria es caracteritzen per les seves polítiques conservadores envers la família. Tot i això, els darrers anys tots dos països han elaborat polítiques adreçades a la promoció de la paternitat activa, amb l'objectiu d'animar els homes a tenir més responsabilitats en la cura dels fills i/o filles. Per exemple, a Alemanya el permís de paternitat es va reformar el 2007 per donar la possibilitat als homes de tenir un permís intransferible de dos mesos. Una altra característica d'aquests països ha estat la posada en marxa de plans d'acció per combatre la violència contra les dones, que inclouen mesures per al tractament dels perpetradors de la violència.

A Àustria, l'any 2001, es va crear una unitat d'assumptes d'homes dintre del Ministeri de Seguretat Social. Un fet distintiu d'aquesta unitat és que està dedicada gairebé exclusivament a la recerca i la implementació de programes en temes específics d'homes, com ara les conseqüències del divorci per als homes, el suïcidi, la salut, la conciliació de la vida laboral i familiar, els problemes dels joves, etc. Aquesta unitat també coordina les polítiques d'homes a Àustria i promou el treball amb homes a través de la consultoria, l'educació i la trobada entre

homes i amb homes. Aquesta unitat, però, atès el seu caràcter específic, no sempre ha obtingut el recolzament de les associacions que treballen en temes de gènere i del moviment d'homes del país. El motiu és que la perspectiva de gènere i l'enfocament ideològic és discutible. Aquesta unitat ha estat impulsada pel partit en el govern, de dretes i nacionalista, proper a l'enfocament conservador i essencialista de la masculinitat.

Un aspecte interessant a Àustria és que cada una de les nou províncies del país té un centre de serveis per a homes. Aquests serveis regionals compten amb el finançament i recolzament dels governs regionals o locals i, en alguns casos, amb el suport del Ministeri de Seguretat Social. L'objectiu d'aquests centres i serveis és el suport als homes en la igualtat de gènere i proporcionar serveis específics de gènere per a homes i joves. Les àrees que treballen són l'assessorament (relacions, divorci, sexualitat, crisis, víctimes d'abús sexual i violència, família i paternitat, treball i conciliació, salut i llei). Tenen programes i psicoteràpies adreçades a homes violents, fan campanyes de sensibilització i difusió pública, treballen amb joves (amor i sexualitat, prevenció de la violència física i sexual, identitat masculina i conductes de risc i salut) i fan recerca en gènere i masculinitats. Molts d'aquests centres, com ara el Männerberatung de Graz, de la regió d'Estíria, estan coordinats i treballen conjuntament, en projectes de recerca

i formació, amb centres i serveis per a dones, com ara el Frauenservice de la mateixa localitat.

La inclusió dels homes en les polítiques de gènere a Espanya: illes en un oceà

A Espanya la inclusió d'homes en les polítiques de gènere va sorgir, inicialment, per la voluntat i el protagonisme d'una sèrie de personatges del moviment d'homes del país. Això ha fet que els programes i les polítiques de gènere adreçades a homes siguin testimonials i amb poca incidència. Els darrers anys, però, han sorgit iniciatives institucionals com Gizonduz, al País Basc, que són exemples exportables de com incloure els homes en les polítiques d'igualtat de gènere (vegeu el subapartat següent).

El primer programa que va incloure els homes en les polítiques d'igualtat de gènere va ser el Programa "Hombres por la Igualdad" de l'Ajuntament de Jerez, dintre de la Delegació d'Igualtat i Salut. Aquest programa es va iniciar el 1999 i encara està en funcionament. El programa compta amb tres membres estables, que es dediquen al treball amb homes fent tasques de recerca i de sensibilització, i que posen l'accent sobretot en la prevenció de la violència.

Un altre model el representa l'Associació d'Homes per la Igualtat de Gènere (AHIGE),² nascuda el 2001 a Màlaga i que avui té delegacions a Ca-

2. Més informació a: www.ahige.org

talunya, Múrcia, València i altres parts d'Espanya. A diferència de les anteriors, aquesta associació no està vinculada a cap administració i desenvolupa els seus programes i iniciatives a partir de les subvencions regionals i estatals i de les aportacions dels seus socis.

Arran de la creació del Ministeri d'Igualtat el 2007 es van iniciar converses amb les associacions, grups d'homes i homes significatius del moviment d'homes a Espanya per iniciar algun tipus de política d'igualtat de gènere que inclogui els homes. El responsable d'aquestes converses és el delegat del Govern per a la violència de gènere. Fins ara, però, l'única política d'igualtat de gènere adreçada a homes serà la posada en marxa del telèfon per a homes en crisi, amb la idea de contribuir amb polítiques preventives a un altre model de masculinitat.

Una iniciativa recent i prometedora és l'acord que han firmat el Servei Gallec de Promoció de la Igualtat d'Homes i Dones, la Direcció General de la Dona de Castella i Lleó i la Comissió per a la Ciutadania i Igualtat de Gènere de Portugal per posar en marxa, conjuntament en les tres àrees, un programa que pretén promoure les polítiques d'igualtat adreçades als homes. Aquest programa, denominat "Ells també", que es va iniciar el darrer trimestre de l'any 2009, promourà les xarxes d'intercanvi d'informació, experiències, resultats i bones pràctiques en matèria de conciliació i coresponsabilitat. Un dels objectius del

programa és la constitució i el recolzament d'associacions i grups d'homes per la igualtat a Castella Lleó, Galícia i Portugal.

Gizonduz: la inclusió dels homes en la igualtat de gènere al País Basc

Potser la iniciativa més interessant i ambiciosa en aquest moment és la iniciativa Gizonduz del Govern Basc (Gizonduz significa 'fer-se home' –amb la igualtat). Aquest programa neix de la voluntat política de l'Administració basca, que aposta decididament per aquest programa. La característica més rellevant és que es tracta d'un programa institucional, amb un pressupost anual de mig milió d'euros (el 2008), integrat dintre de l'estructura d'Emakunde, Institut Basc de les Dones. L'objectiu d'aquesta iniciativa és la promoció i implicació dels homes en la igualtat de gènere. L'equip de Gizonduz desenvolupa una sèrie de mesures encaminades a fer que els homes augmentin la seva conscienciació i implicació en la igualtat de gènere. Aquestes es resumeixen en mesures de sensibilització, de formació i mesures per promoure la coresponsabilitat en el treball domèstic i de cura.

Un aspecte important és que el pressupost de Gizonduz no suposa una retallada dels recursos destinats a les dones, ans al contrari. Efectivament, conjuntament amb el pressupost per desenvolupar Gizonduz, l'Institut Basc de les Dones va rebre el 2008 més partida pressupostària que l'any anterior.

La inclusió dels homes en les polítiques d'igualtat de gènere a Catalunya

A Catalunya, a diferència d'altres parts de l'Estat espanyol, el moviment d'homes per la igualtat s'ha iniciat darrerament. Els primers referents els trobem als anys 2003 i 2005 amb els simposis sobre masculinitats organitzats per la Regidoria de Dona i Drets Civils de l'Ajuntament de Barcelona. Aquests esdeveniments –especialment el primer simposi– van donar lloc a la constitució d'alguns grups de reflexió d'homes, que van ser la llavor per a la creació d'associacions com Homes Igualitaris - AHIGE Catalunya, Homes en Diàleg i Homes en Busca. Aquests grups posen sobre la taula la necessitat de fer polítiques d'igualtat adreçades als homes.

En l'àmbit polític, a Catalunya no hi ha hagut una voluntat clara d'incloure els homes en les polítiques d'igualtat de gènere. Els darrers anys, però, especialment des de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona, des de la Regidoria de les Dones i Jovenut i Usos del Temps de l'Ajuntament de Barcelona i des de les regidories de Gènere i Igualtat d'alguns ajuntaments com ara Sitges, Sant Boi de Llobregat, Viladecans, etc. s'estan impulsant algunes iniciatives en aquest sentit.

Aquestes iniciatives són més aviat testimonials, puntuals i amb pocs recursos, però han significat la creació, per exemple, del Servei d'Atenció a Homes per a la Promoció de Relacions no Violentes (SAH) de l'Ajuntament de

Barcelona i la realització de les II Jornades d'inclusió d'homes en les polítiques d'igualtat de gènere (organitzades per Homes Igualitaris - AHIGE Catalunya) o el dossier de recerca sobre homes i usos del temps de la Regidoria d'Usos del Temps.

Per consolidar aquestes i altres activitats de les associacions d'homes per la igualtat de gènere es fa necessària la voluntat política, el recolzament institucional i els recursos necessaris que situïn Catalunya al capdavant de les polítiques integrals d'igualtat de gènere.

Conclusions i recomanacions per fomentar programes que tinguin com objectiu la inclusió dels homes en les polítiques de gènere

L'experiència del desenvolupament de polítiques d'igualtat de gènere en els països més avançats en termes d'igualtat sembla tenir una seqüència lògica. En un primer moment es fan polítiques que tenen l'objectiu de millorar la situació de les dones i la desigualtat estructural entre els gèneres, especialment en temes com la participació de les dones en el mercat laboral, la segregació laboral i la discriminació salarial, la participació política i en la presa de decisions, l'accés als recursos i l'educació, la violència de gènere i la vulnerabilitat de les dones amb menys recursos, del món rural o d'altres ètnies, cultures o religions.

En un segon estadi, es posa en marxa el *mainstreaming* de gènere que, enca-

ra que inclou explícitament els homes, en la pràctica consisteix, bàsicament, a avaluar l'impacte sobre les dones de totes les decisions polítiques, programes i pressupostos de les administracions públiques.

En un tercer moment es comencen a incorporar els homes a les polítiques d'igualtat i el *mainstreaming* de gènere. De bon començament, la perspectiva se situa en la idea que aquesta inclusió repercuteix en la millora de la situació de les dones, i posteriorment en mesures específiques que milloren la situació dels homes.

A Espanya i especialment a Catalunya la inclusió dels homes en les polítiques d'igualtat de gènere ha arribat molt recentment. En aquests moments l'exemple més prometedor i decidit és la iniciativa Gizonduz del Govern Basc. És una oportunitat per a altres administracions, especialment la catalana, d'aprendre d'una experiència feta sobre el terreny i de decidir-se a impulsar i recolzar la inclusió dels homes en les polítiques d'igualtat i les polítiques específiques per a homes.

Volem acabar aquestes conclusions suggerint algunes recomanacions o aspectes que cal tenir en compte a l'hora d'incloure els homes en les polítiques d'igualtat:

- La voluntat política d'incloure els homes en el *mainstreaming* i la igualtat de gènere és el primer pas que qualsevol administració s'ha de plantejar. Tenir clar que aquesta inclusió ha de contribuir al desenvolupament

lupament dels homes com a éssers humans més enllà dels límits que els imposa l'esfera productiva i les conseqüències de la construcció de la masculinitat hegemònica, com ara problemes de salut, analfabetisme emocional, tendència al risc i a la violència. Com senyalen Scambor i Scambor (2008) els canvis econòmics actuals imposen una pressió específica sobre molts homes; si el *mainstreaming* de gènere es connecta amb un context de justícia social i de redistribució de la producció i la reproducció, és possible treballar per una masculinitat igualitària, sostenible i no violenta.

- S'ha d'assumir, però, que els homes poden tenir poc interès en activitats adreçades a la igualtat de gènere, en tant que comporten una pèrdua de poder i de privilegis. Per contrarestar la resistència patriarcal s'ha de començar pel treball amb nens i joves, per donar la possibilitat d'oferir-los una visió més amplia del gènere, deslligada dels estereotips i rols tradicionals. Les campanyes de sensibilització, assertives, que destaquen què es guanya amb el canvi, especialment en alguns moments clau de la vida dels homes, com ara la paternitat o la cura d'un mateix (la salut) o dels altres, poden ser especialment útils en aquest sentit.

- S'ha de partir de la base que les accions encaminades a la inclusió dels homes en la igualtat de gènere no només milloren la situació dels homes, sinó que també tenen repercussió en la situació de les dones. Per exemple, pro-

more la coresponsabilitat domèstica dels homes o la paternitat responsable, amb lleis o campanyes de sensibilització, té un efecte directe sobre la situació de les dones.

- Promoure la participació dels homes en les accions adreçades a la millora de la situació de les dones. Els homes no acostumen a participar en els debats, les accions i les polítiques de gènere i igualtat. Per un cantó perquè el gènere està associat encara a un tema de dones i per un altre perquè la majoria d'experts i expertes i persones que treballen en temes de gènere són dones. Una major participació dels homes en els debats sobre gènere i també en les accions adreçades a la millora de la situació de les dones pot enriquir aquest debat i aquestes accions, aportant-los el punt de vista dels homes, nous angles i temes de debat. Un argument a favor d'això és que la promoció de la igualtat de gènere és un assumpte tant de les dones com dels homes. En aquest sentit cal recolzar les associacions d'homes igualitaris existents o promoure'n la creació.

- Per altra banda, la no inclusió dels homes en les polítiques de gènere pot implicar el creixement de moviments d'homes que reivindiquin drets des de posicions neomasclistes; un

exemple en són algunes associacions de pares separats que demanen la custòdia compartida (Lorente, 2008). En aquest sentit, Holter (2003) senyala que els homes s'han d'incloure en el mapa, tant en termes de problemes i obstacles com en termes de possibilitats i oportunitats.

- Per altra banda, les veus més escèptiques acostumen a argumentar que això suposarà una disminució dels recursos destinats a la promoció de les dones. Per tant, és important, com indiquen els organismes internacionals, que els programes i les estratègies adreçades als homes no surtin dels recursos destinats a les dones. Un bon exemple és la iniciativa Gizonduz, cas en què els recursos destinats a aquest programa han anat acompanyats d'un increment dels recursos per a Emakunde (l'Institut Basc de les Dones).

- No es tracta de crear instituts d'homes, en paral·lel als de dones, sinó de dissenyar polítiques de gènere que tinguin en compte homes i dones, lleis d'igualtat que també facin referència als homes, programes específics que treballin per la inclusió dels homes en la igualtat de gènere.

Tota iniciativa adreçada als homes ha d'avaluar l'impacte que té sobre els homes i sobre les dones.

- Hi ha almenys cinc temes que afecten els homes i que s'haurien de tenir en compte a l'hora d'incloure'ls en les polítiques d'igualtat de gènere:

- La conciliació de la vida laboral i familiar, paternitat i coresponsabilitat domèstica.

- La violència contra les dones (i també la violència dels homes contra altres homes i l'homofòbia).

- Homes i salut (i la prevenció de les conductes de risc).

- Homes i divorci (i la custòdia compartida dels fills i/o filles).

- Els estereotips i rols de gènere en els nens i joves (la construcció de la masculinitat i el fracàs escolar dels nois).

- Finalment, les polítiques d'igualtat de gènere adreçades als homes han de tenir en compte les dimensions de diferència social o desigualtat (per exemple, classe social, ètnia, orientació sexual, generació, situació de vida, etc.). Quan es treballa en polítiques d'igualtat de gènere que afecten els homes cal tenir en compte la complexitat de les diferents situacions que afecten els homes. En aquest sentit és important fer referència, en les estadístiques i la investigació, a aquestes dimensions de diferència i desigualtat social entre els homes. 🔑

Referències bibliogràfiques

ABRIL, Paco; Romero, Alfons; Borràs, Vicent (2009). *Los hombres y sus tiempos: hegemonía, negociación y resistencia*. Barcelona: Regidoria Usos dels Temps i Ajuntament de Barcelona.

ASOCIACIÓN DE HOMBRES POR LA IGUALDAD DE GÉNERO (AHIGE) (2008). *Por el desarrollo de políticas de igualdad dirigidas a hombres*, a: http://www.ahige.org/AHIGE_Manifiesto.pdf [consulta: 10 setembre 2009]

BADINTER, Elisabeth (1993). *XY La identidad masculina*. Madrid: Alianza.

CLATTERBAUGH, K. (1997). *Contemporary perspectives on Masculinity: Men, women, and Politics in Moder Society*. Boulder, CO: Westview.

CONNELL, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.

CONSELL DE LA UNIÓ EUROPEA (2006). *Consejo de la Unión Europea, sesión núm. 2767 sobre Empleo, Política Social, Sanidad y Consumidores*. Brusel·les, 30 de novembre i 1 de desembre de 2006, a: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/es/lisa/92347.pdf [consulta: 9 setembre 2009]

GABARRÓ, Daniel (2007). *Reconstruir la identidad masculina: una necesidad política*. Barcelona: Calvell.

HOLTER, Oystein (2003). *Can men do it? Men and gender equality. The Nordic experience*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.

KETOLA, Tanja (2007). "Survey: Men in gender equality policy documents in some countries". A: *Men and Gender Equality Policy in Finland*. Hèlsinki: Gender Equality Unit Ministry of Social Affairs and Health.

KIMMEL, Michael (1987). *Changing Men: New Directions in the Study of Men and Masculinity*. Thousand Oaks, CA: Sage.

LORENTE, Miguel (2008). *Los nuevos hombres nuevos: cómo adaptarse a los tiempos de igualdad*. Barcelona: Destino.

MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH (2006). *Men and gender equality: towards progressive policies*. Conference report. Hèlsinki, Finlàndia, 5-6 octubre 2006, a: http://www.emhf.org/resource_images/EUFinnishconfOct06.pdf [consulta: 10 setembre 2009]

MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH (2007). *Men and Gender Equality Policy in Finland*. Publications of the Ministry of Social Affairs and Health, a: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4169.pdf&title=Men_and_Gender_Equality_Policy_in_Finland_en.pdf [consulta: 9 setembre 2009]

SCAMBOR, Christian; SCAMBOR, Elli (2008). "Men and Gender Mainstreaming: Prospects and Pitfalls of a European Strategy". *The Journal of Men Studies*, vol. 16, núm. 3, p. 301-315.

SEGAL, Lynne (1990). *Slow motion. Changing masculinities, changing men*. Nova Jersey: Rutgers University Press.

UNITED NATIONS (1995). *Beijing Declaration and Platform for Action. Fourth World Conference on Women*. Beijing, Xina, 4-15 setembre 1995, a: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/index.html> [consulta: 9 setembre 2009]

UNITED NATIONS COMMISSION ON THE STATUS OF WOMEN (2004). *The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality*, 48a sessió, Agreed Conclusions, 1-12 març 2004, a: <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw48/ac-men-auv.pdf> [consulta: 9 setembre 2009]